

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 73.

Tisdagen den 8 juni.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1 och den 2 innevarande juni.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av Riksdagens andra kammare, herr Sam Hedlund, på grund av lufttröskatarr tills vidare ej kan deltaga i Riksdagsarbetet, intygas.

Sthlm d. 5/6 1920.

Em. Lindhagen,
överläkare.

§ 3.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 437, med förslag angående inkomstberäkningar för 1920 års tilläggsstat och 1921 års riksstat m. m.; och yttrade därvid:

*Vid remiss av
propositionen
nr 437.*

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Den proposition, som nu skall remitteras till vederbörligt utskott, utgör ju en finansplan nr 2, och propositionen är särdeles väl ägnad för vissa reflektioner över det s. k. riksboksslutet. Sådana skall jag emellertid icke göra i vidare mån, än att jag allenast vill understryka den upplysning, som lämnas i propositionen på sid. 9, nämligen att en av statsbokföringskommittén verkställd preliminär budgetsavslutning icke kan göra anspråk på full tillförlitlighet utan kan inrymma betydande felkällor. Om det nu är så, rent bokföringsmässigt sett, så är det i verkligheten än sämre. Det bokförda medelsöverskottet med alla dessa felkällor uppgår till 425 miljoner kronor. Emellertid äro icke då de affärsdrivande verkens resultat inräknade, icke heller utlåningsfondernas. De anses i huvudsak från domänerna och vattenfallsverken komma att lämna ett överskott av 43 miljoner kronor. Detta skulle sålunda öka kassafonden till 468 miljoner kronor. Emeller-

Vid remiss av
propositionen
nr 437.
(Forts.)

tid ha statens järnvägar lyftat 25 miljoner kronor av det anslag, som är lämnat för driftförlustens täckande. Då denna emellertid för förlidet är icke uppgår till mer än 11 miljoner kronor har alltså 14 miljoner kronor för mycket lyftats. Och Kungl. Maj:t har ålagt järnvägsstyrelsen att till statskontoret återleverera dessa 14 miljoner kronor, som järnvägsstyrelsen har för mycket lyftat. Om järnvägsstyrelsen kan göra det, det är en annan sak. Nog av, på papperet räknas det nu med dessa 14 miljoner kronor, och då blir bokföringsmässigt sett kassafondens behållning ej mindre än 482 miljoner kronor. Det är i sanning en mycket ståtlig siffra.

Men nu kommer jag till den där vackra tablåns baksida. Varav utgöres behållningen? Jo, den utgöres av dels ännu icke betald krigskonjunkturskatt till belopp av 274 miljoner kronor, av affärsverken icke inlevererade överskottsmedel, 60 miljoner kronor, och dels det belopp av 14 miljoner kronor, som järnvägsstyrelsen anbefallts inleverera till statskontoret, tillsammans sålunda 348 miljoner kronor, som ännu äro alldeles obefintliga. Återstå alltså såsom verklig kassafondsbehållning 134 miljoner kronor i stället för statsbokföringskommitténs 425 miljoner kronor. Då i finansplanen, som avlämnades samtidigt med statsverkspropositionen, 99 miljoner kronor redan tagits i anspråk för årets tilläggsstat, skulle den verkliga kassafondsbehållningen följaktligen vara 35 miljoner kronor. Emellertid kommer ju krigskonjunkturskatten under året att inflyta, vadan jag i varje fall icke gör någon som helst erinran mot t. f. finansministerns förslag att täcka bristen i årets budget, 35 miljoner kronor, genom att just taga dessa 35 miljoner kronor i anspråk, även om jag befarar, att en del av de beräknade medlen icke kommer att inflyta, främst då med hänsyn till ovissheten, huruvida affärsverken kunna komma att inleverera de belopp, som verkligen beräknats att de skulle inleverera.

Däremot måste jag säga, att jag finner finansplanen för år 1921 vara icke allenast betänklig utan rent av ohållbar. Efter vissa beräkningar, som jag skall gå förbi, kommer t. f. finansministern till det resultatet, att bugeten kräver 9 miljoner kronor friska pengar i anledning av, att riksdagen varit mindre sparsam än Kungl. Maj:t. Hur täckes då denna brist på 49 miljoner kronor? Jo, på följande sätt: dels genom en höjning av inkomst- och förmögenhetsskattens procenttal med 10 eller från förut föreslagna 175 till 185 %. Därigenom beräknas, att man skall få in 14 miljoner kronor. Men de återstående 35 miljonerna, hur vill regeringen täcka det gapande hålet? Ja, det gör regeringen med tillfälliga lånemedel, och motiveringen för den åtgärden är i sanning så dräplig, att jag icke kan underlåta att läsa upp den och därvid göra några randanmärkningar. Det heter därom: »För täckande av återstående brist, 35 miljoner kronor, torde det vara nödvändigt att tillgripa påläggandet av någon ny skatt, beslutad antingen vid denna eller vid början av nästinstundande riksdag. Då jag icke nu är i tillfälle att framlägga förslag i ämnet, torde i anledning av den framskridna tiden med framställning till riksdagen rörande den nya skatten få anstå till nästkommande år.» Regeringen är sålunda fullt på det klara med, att den icke kan få budgeten att gå ihop

utan att pålägga en ny skatt, men något förslag i den riktningen kommer icke regeringen med. Och varför? Jo, säger t. f. finansministern, jag är icke nu i tillfälle att framlägga förslag i ämnet. Varför är han icke i tillfälle därtill? Ja, på den frågan lämnas i propositionen icke något svar, icke ens någon antydning om hindret. Jag vill säga, att då regeringen ansett sig böra framlägga en ny finansplan så är det regeringens ofrånkomliga plikt att för riksdagen även framlägga förslag rörande sättet att genom bevillning, d. v. s. genom skatter fylla vad staten kan erfordra utöver de ordinarie inkomsterna. Denna plikt kan helt enkelt regeringen icke skjuta ifrån sig — om nu detta skett på grund av rådvillhet eller oenighet inom regeringen rörande vilka skatter som skulle komma i fråga — den kan icke skjuta ifrån sig denna plikt, ty denna plikt är för regeringen alldeles ofrånkomlig.

Vidare fortsätter departementschefen: »Att under sådana omständigheter skatten icke kan träda i kraft redan vid ingången av år 1921 utan först något senare är en olägenhet, som emellertid under förhandenvarande förhållanden knappast torde kunna undvikas.» Jo, för visso kan denna olägenhet undvikas, om regeringen har vilja, kraft och mod att lägga fram förslag till de ökade, nya skatter, som regeringen förut har konstaterat vara nödvändiga för att få budgeten att gå ihop. Jag skall icke ingå i prövning, om det är viljan, kraften eller modet som fattas för att nu skrida till dessa åtgärder, men att det är något som brister det är uppenbart.

I fortsättningen har departementschefen följande uttalande: »Budgettekniskt synes mig saken kunna ordnas så, att å inkomstsidan i 1921 års riksstat den tillfälliga upplåningen ökas med ett belopp, motsvarande ovannämnda brist, varefter å tilläggsstaten för år 1921 dels för återbetalning av tillfälliga lånemedel anvisas enahanda belopp att utgå av skattemedel, dels ock å inkomstsidan uppföres den nya skatteinkomst, som är avsedd att beredas.»

Med andra ord: regeringen skjuter undan det spörsmålet och säger, att det hål som uppkommit skola vi täcka, såsom jag förut framhållit, med lånemedel. En gammal finanspolitiker av rang, ja, av världsrank, har en gång yttrat de orden, att det är dålig finanspolitik, som avser att med lånemedel eller med förbrukande av reserver täcka årligen återkommande utgifter. Denne samme man — det var Gladstone — sade, att den metoden är ägnad att inom nationens hushållning skapa en anda, som han kallade utgiftsanda. Och att besluta om utgifter utan att samtidigt pålägga de för utgifternas tillgodoseende nödvändiga skatterna är verkligen icke ägnat att stärka ansvarskänslan hos dem, som bevilja medlen. Jag tror, att detta resonemang är ofrånkomligt riktigt, och det är därför enligt min mening en alldeles förkastlig metod som regeringen här föreslagit, då den föreslår, att utgifterna skola budgetmässigt täckas med tillfälliga lånemedel. För övrigt torde kammaren vara väl medveten om, att så ansträngd som lånemarknaden är, är det icke förtänksamt ens av staten att låna och låna upphörligt för att tillgodose löpande utgifter.

I fortsättningen av den märkligen motiveringen heter det visserligen: »Det bör emellertid uttryckligen betonas, att definitiv täckning

Vid remiss av
propositionen
nr 437.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 437.
(Forts.)

av bristen bör ske av medel, som inflyta under det år, bristen uppstår, d. v. s. år 1921, och att det sålunda under inga omständigheter bör ifrågakomma, att till ett senare år uppskjuta återbetalningen av de tillfälliga lånemedel, som för nu ifrågavarande ändamål kunna komma att i riksstaten för år 1921 upptagas.» Det ur motiveringen anförda utgör ju ett bestyrkande av att det nu är fråga om att anordna riksstaten för 1921 på det sättet, att man icke har klarerat det viktiga spörsmålet, huru staten skall få de för år 1921 nödvändiga behoven tillgodosedda. Men om jag sammanställer den meningen med den motivering, som finnes på sid. 14 och 15, så finner jag där, att t. f. finansministern i fråga om behoven för 1920 års tilläggsstat säger: »Då jag icke är i tillfälle att föreslå någon åtgärd, som redan under detta år skulle tillföra staten ökade inkomster, ser jag emellertid ingen annan utväg, än att det tilläggsbelopp, som, enligt vad ovan sagts, kan komma att erfordras för regleringen av utgifterna å 1920 års tilläggsstat, tages ur kassafonden.» Sålunda säger t. f. finansministern i fråga om regleringen av tilläggsstaten för innevarande år, att han icke är i tillfälle att föreslå några åtgärder, men icke heller i fråga om 1921 års riksstat är han i tillfälle att föreslå någon skatteåtgärd, ehuru väl det konstateras, att skatter behövas. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på det sakförhållandet nu, då propositionen remitteras, under uttalande av den bestämda meningen, som jag förut gjort, att detta sätt att leda statens finanspolitik ifrån regeringens sida motsvarar icke de krav på ledning, som representationen bör ha på landets regering.

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke ämnat deltaga i en eventuell remissdebatt vid föredragning av den föreliggande propositionen, men då möjligen en och annan har den uppfattningen, att riksdagen i frågans nuvarande läge närmast har att i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag täcka en del av den uppkomna bristen och man lätt kan få det intrycket av den siste ärade talarens anförande att så är fallet, tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på att 40 § i riksdagsordningen klart och tydligt ålägger bevillningsutskottet att framlägga för riksdagen, innan den hemförlovas, ett förslag till täckande av hela den uppkomna bristen. Jag har personligen för avsikt att vid sammanträdet slut framlägga en motion, genom vars antagande en möjlighet föreligger att täcka denna brist. I motiveringen till denna motion framhåller jag även, att enligt nämnda § 40 har bevillningsutskottet, sedan statsverkets behov blivit utrett, att opåmint föreslå sättet för bevillningens ökande, om detta erfordras.

Därjämte tillåter jag mig framhålla, att en användning av lånemedel till avlöning av statens tjänstemän, låt vara endast som tillfällig anordning, skulle skarpt bryta av mot den stränga lånepolitik, som den svenska riksdagen hittills ålagt sig.

Av sålunda i korthet angivna skäl har jag ansett, att vid denna riksdag ovillkorligen bör beredas definitiv täckning av hela den beräknade bristen i 1921 års stat.

Jag ger herr Nilson i Örebro rätt däri, att det är en uppseendeväc-

kande motivering, som förekommer i den kungl. propositionen rörande sättet att täcka den för 1921 uppkomna bristen. Jag vill dessutom ändå tydligare, än han gjorde, framhålla det betänkliga uti att, som Kungl. Maj:t föreslår, överföra från kassaförlagsfonden ett behövt belopp för att täcka bristen i 1920 års tilläggsstat. Det är alldeles riktigt att kassaförlagsfonden befinner sig i ett synnerligen fördelaktigt läge, att behållningen är stor, och under normala förhållanden skulle jag icke ett ögonblick ha tvekat att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Men ur tvänne synpunkter bör bevillningsutskottet undersöka, huruvida icke möjlighet finnes att på något annat sätt täcka den brist för 1920, som förefinnes. Och det ena skälet, varför bristen på annat sätt bör täckas är det, att, skall budgetsåret omläggas, så behöves det i sanning att kassaförlagsfonden ej på något sätt minskas. Svårigheterna bli nog stora i alla fall. Detta är som sagt det ena skälet. Det andra skälet är, att man, utan att hysa alltför pessimistiska åsikter om penningmarknaden, om den ekonomiska situationen, kan våga uttala som något högst sannolikt, att staten får under år 1921 stora svårigheter att upplåna de avsevärda belopp, som staten måste upplåna till följd av de anslag för olika ändamål, som riksdagen redan har beslutat. I en sådan situation är det naturligtvis för staten av den allra största vikt och betydelse, att de fonder, som finnas tillgängliga, icke minskas utan bibehållas i sin nuvarande storlek och att riksdagen söker att på skattevägen uttaga även för 1920 ett belopp, varigenom den beräknade bristen för detta år kommer att täckas.

*Vid remiss av
propositionen
nr 437.
(Forts.)*

Chefen för sjöförsvarsdepartementet herr statsrådet E r i k s s o n : Den kritik, som av de två föregående talarna riktats mot ifrågavarande proposition, är det finansministerns sak att i första hand besvara. Då emellertid vare sig den ordinarie eller tillförordnade finansministern är närvarande, må det tillåtas mig erinra om vad som inträffat eller anledningen till den brist, som uppstår i statsregleringen. Den ordinarie propositionen om statsregleringen är ju framlagd av föregående regering, och det är samma finansminister, som sitter i den nuvarande regeringen. Nu har riksdagen ju högst väsentligt på utgiftsidan förändrat det förslag till statsreglering, som Kungl. Maj:t framlagt, och det har skett så sent som i lördags kväll. Det är den högst betydande förändringen ifråga om dyrtidstilläggen, som är huvudsakliga anledningen till, att utgiftssidan ökat. Jag vill också erinra kammaren därom, att man åtminstone i allmänhet icke haft reda på förrän de allra sista dagarna vad som skulle bli statsutskottets beslut ifråga om dyrtidstilläggen. Jag har gjort upprepade förfrågningar till statsutskottets ledamöter, men de ha sagt, att allt vore svävande. I vad mån samarbete mellan statsutskottet och finansministern ägt rum har jag icke reda på, men jag tror, att finansministern mycket sent fått kännedom om vad statsutskottets beslut skulle bli. När den extra statsregleringen måste läggas fram för riksdagen, innan man visste, hurudant riksdagens beslut om statstjänarnas dyrtidstillägg skulle bli, må det ursäktas, om finansministern icke haft möjlighet att föreslå en ny skatt. Det är i alla fall en synpunkt, som jag tycker,

Vid remiss av propositionen nr 437. (Forts.) att kammaren borde taga i beaktande, när man bedömer Kungl. Maj:ts förevarande proposition. När det är så, att riksdagen högst väsentligt förändrat utgiftssidan, bör det åligga bevillningsutskottet, riksdagens egen delegation, att finna medel för täckning av de stora utgifter, som beslutats utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Med viss rätt kan man säga såsom föregående talare, att Kungl. Maj:t bör föreslå täckning, men när riksdagen frångått Kungl. Maj:ts förslag, får den väl använda sin möjlighet på detta område.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt hänvisa ifrågavarande proposition, såvitt anginge punkten D, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

§ 4.

Konstitutionsutskottets härfpå föredragna utlåtanden nr 59 och 60 bordlades åter.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 187, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m. jämte i ämnet väckta motioner godkände kammaren den däri föreslagna voteringspropositionen.

§ 6.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden och memorial nr 188—191 samt bankoutskottets memorial och utlåtande nr 75 och 76.

§ 7.

Ordet lämnades härefter till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag får hemställa att kammaren måtte besluta att uppföra konstitutionsutskottets utlåtande nr 60 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 2, 4:o tryckfrihetsförordningen på föredragningslistan för det plenum, som inträffar näst efter det sammanträde, vid vilket vederbörande utskotts utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 400 anmäls till bordläggning.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Herr Rönng avlämnade en motion, nr 460, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 437, med förslag angående inkomstberäkningar för 1920 års tilläggsstat och 1921 års riksstat m. m.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen m. m. jämte en inom riksdagen väckt motion;

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion; och

nr 337, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 87 och 88 regeringsformen;

från statsutskottet:

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönetillägg för viss personal vid tullverket för tiden 1 juli 1920—31 december 1921;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av kostnadsfri ledighet åt vissa extra ordinarie befattningshavare i tullverket jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet;

från riksdagens kansli:

nr 297, angående statens medverkan till meddelande i större omfattning än nu sker av insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen; och

nr 298, angående begäran om övervägande och eventuellt förslag beträffande reglering av förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m.;

från konstitutionsutskottet:

nr 343, i anledning av väckta motioner angående folkomröstningsinstitutet;

från bankoutskottet:

nr 341, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd; och

nr 342, i anledning av väckt motion om pensioner å allmänna indragningsstaten åt elva änkor efter arbetare vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori ävensom åt hushållerskan Johanna Matilda Norström; samt

från statsutskottet:

nr 334, i anledning av vissa framställningar rörande anslag under tilläggsstatens för år 1920 femte huvudtitel.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets:

utlåtande, nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen; och

memorial, nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandling av utskottets utlåtande nr 50 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen;

andra sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial, nr 4, angående ersättning åt andra sammansatta stats- och andra lagutskottets sekreterare och vaktmästare; samt

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 90, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronogondomar;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m., jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till dyrtidstillägg för vissa lantmätare;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till dyrtidstillägg för lantbruksingenjörer;

nr 94, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt vissa arrendatorer m. fl. av utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov samt om ändring i 6 § av lagen om rätt till jakt; och

nr 95, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående Kungl. Maj:ts proposition nr 11, rörande försäljning av vissa egendomar och upplåtande av sådana egendomar punkt 6.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Röing</i>	under den 10 juni,
» <i>Andersson</i> i Knäppinge	» 4 dagar fr. o. m. den 9 juni och
» <i>Olsson</i> i Rösta	» 4 » » » » » 9 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.